

Suuntaviivoja yhteisöradio- kouluttajille

tukemaan erityiskohderyhmien
osallistumista lähetystoimintaan

Suuntaviivoja yhteisöradiokouluttajille

tukemaan erityiskohderyhmien osallistumista lähetystoimintaan

Tämä käsikirja on opas yhteisöradiokouluttajille, jotka työskentelevät erityiskohderyhmien parissa. Käsikirja perustuu yhteisöradio Helsingin Lähiradion ja Mielettöntä valoa "Epic light" -hankkeen väliseen moniammatilliseen yhteistyöhön.

Epic Lightin tavoitteena on vahvistaa niiden nuorten aikuisten mediataitoja ja ääntä, joilla on toiminnallisten riippuvuuksien, mielenterveysongelmien, osallisuuden ja/tai työttömyyden vuoksi haasteita elämässään.. <https://mieleттontavaloa.fi/tietoa-meista/>

Käsikirja on tarkoitettu käytettäväksi kohderyhmälle järjestettävissä työpajoissa, joita yhteisöradiokouluttaja ja kohderyhmäkouluttaja vetävät yhdessä tandemtiiminä. Jälkimmäisellä tarkoitetaan kohderyhmän parissa työskenteleviä kouluttajia ja vertaistukihenkilöitä.

Käsikirja koostuu kuudesta moduulista, joiden sisältö kumpuaa Lähiradion ja Epic Lightin yhteisissä testaustyöpajoissa saaduista kokemuksista ja huomioista ja vastauksena kysymykseen, mitä kohderyhmän keskeiset radiotyön oppimistarpeet voisivat olla.

Haastattelulla on tärkeä merkitys yhteisöradiossa, koska se lisää moniäänisyyttä ja moniarvoisuutta. Kävi ilmi, että työpajaoppijat ovat jo aika harjaantuneita radiohaastattelun tekemiseen. Heille mm. M-kysymykset ja ero avoimien ja suljettujen kysymysten välillä on tuttua. Mutta itse radio välineenä, erityisenä työkaluna, ei aina oikein ole selvillä tai siihen kiinnitetään vähemmän huomiota, mikä aiheutti ongelmia radio-ohjelman tekemisessä.

Yhteisöradiossa aloitamme koulutuksen usein miltei suoraan opettelemalla erilaisia

radio-ohjelmatyyppejä ja niiden tekemistä ja siksi oppijat eivät juurikaan tutustu radion perusteisiin, radioaakkosiin. Tämä käsikirja ei yritä antaa tarkkoja ohjeita radio-ohjelman tekemiseen, vaan palaa juurille ja käsittelee enemmän itse työkalua, "radiokieltä" ja radion erityisiä ilmaisumuotoja.

Moduulit voidaan toteuttaa yhtenä työpajana tai yksi moduuli kerrallaan. Käsikirjan tekstiosat on tarkoitettu johdatukseksi aiheeseen, ja niitä on suositeltavaa lähestyä pienryhmissä, pareittain tai yleiskeskusteluna. Näin niitä voidaan tarpeen tullen yhteisesti syventää ja konkretisoida.

Harjoitusten tekeminen on hyvin tärkeää radioaakkosten oppimiseksi, ja siihen on viisasta käyttää enin osa työpajan ajasta.

Kaiken kaikkiaan tästä kehkeytyy yhteisöradiokouluttajan, kohderyhmäkouluttajan ja työpajaoppijoiden yhteinen oppimisprosessi, joka heijastaa itsessään yhteisöradion ei-hierarkkista ja tasa-arvoista henkeä. Ja ennen kaikkea tavoitteena on kannustaa kaikkia uudelleen oppimaan kuuntelemisen taitoa ja pitämään hauskaa äänen ja äänikuvien parissa.

Käsikirja on interaktiivisen pdf-tiedoston muodossa ja käytettävissä ilman Internet-yhteyttä. Käsikirjaan on upotettu ääninäytteitä, joiden kuunteluun tarvitset ilmaisen Adobe Acrobat Reader -ohjelman.

Ja tallennathan käsikirjan koneellesi seuraavalla tavalla.

Napauta ensin hiiren oikealla näppäimellä sähköpostin liitetiedostoa tai verkkosivun linkkiä. Valitse sitten toiminto "tallenna linkki nimellä". Nyt voit avata tallentamasi interaktiivisen pdf-tiedoston ja ääninäytteet ovat kuultavissa.

RADIOTYÖPAJAN SISÄLTÖ

MODUULI 1 Koulutus tandemina

MODUULI 2 Johdatus yhteisöradioon

MODUULI 3 Radion tunnusmerkit mediana

MODUULI 4 Radiohaastattelu on ennakolta kuuntelijaa varten suunniteltu ja harjoiteltu

MODUULI 5 Kokoomaohjelman rakentaminen

MODUULI 6 Äänikuvista äänikerrontaan

Koulutus tandemina

Tandemkoulutuksen tavoitteena on alentaa kohderyhmän osallistumiskynnystä radiokoulutukseen lisäämällä yhteisöradiokouluttajan tietämystä kohderyhmästä ja sen tarpeista. Yhteisöradio haluaa saada mahdollisimman paljon erilaisia kohderyhmiä mukaan radiotoimintaan, antaa ihmisten tarttua itse mikrofoniin ja puhua puolestaan. Tämä edellyttää koulutuksen mukauttamista eri kohderyhmien tarpeisiin. Se olisi mahdoton tehtävä yhteisöradiokouluttajalle yksinään suoritettavaksi.

On suositeltavaa, että yhteisöradiokouluttaja ja kohderyhmäkouluttaja keskustelevat etukäteen työpajaoppijoiden tarpeista ja kiinnostuksen kohteista. On hyvä valmistautua siihenkin, että oppijoiden yksilölliset haasteet saattavat olla sellaisia, että työpajan toimintaa on mukautettava ”lennossa”.

Erityisesti haavoittuvista ryhmistä tulevilla oppijoilla, kuten neurokirjolaisilla ja mielenterveyskuntoutujilla, on erilaisia vuorovaikutuksen ja oppimisen tapoja.

Oppijoihin tutustuminen kestää jonkin aikaa, ja noihin tapoihin on hyvä tutustua yhdessä tekemällä. Yhdessä tekeminen on olennainen keino ymmärtää paremmin kognitiivisia haasteita ja löytää tapoja tukea ja ratkaisuja.

Kohderyhmäkouluttajien mukanaolo radiokoulutuksessa on tärkeää myös siksi, että se luo työpajaoppijoille turvallisen oppimisympäristön ja tuo mukanaan kyvyn ratkaista mahdollisia ongelmatilanteita. Ja muista aina antaa oppijoille tilaa ja mahdollisuus esittää omat näkemyksensä koulutuksen aikana tai myöhemmin, kun heillä on siihen enemmän rohkeutta.

Haavoittuvista ryhmistä tulevat oppijat ovat usein saaneet ikävää palautetta osallistumisestaan koulussa tai harrastuksissa. Siksi palautteen ja vuorovaikutuksen tulee olla myötäelävää ja myönteistä oppijoiden positiivisen toiminnan kehittymisen ja onnistumiseen keskittymisen tukemiseksi.

Yhteisöradio on enemmän kuin vain radio

Yhteisöradio ei ole kovin hyvin tunnettu suuren yleisön keskuudessa. Kysyttäessä se sekoitetaan useimmiten sosiaaliseen mediaan.

On tärkeää, että työpajaoppijat ymmärtävät yhteisömedian kolmantena radiosektorina kansallisen julkisen palvelun median ja yksityisen kaupallisen median rinnalla. Edellinen suuntautuu laajoille yleisöille ja kohderyhmille, jälkimmäisen ohjelmasisällöt ja ohjelmaformatit palvelevat mainostajien tarpeita; iso on kaunista ja raha puhuu.

Yhteisöradioon tutustumiseen kuuluu myös

sen ymmärtäminen osana kansainvälistä yhteisöradioliikettä. Eri puolilla maailmaa yhteisöradio tarjoaa omana itsenään kuulluksi tulemisen ja oikeudenmukaisen esilläolon yhteiskunnallisille ryhmille, jotka ovat valtamedian alipalvelemia, syrjäyttämiä, laiminlyömiä, tai vääristyneesti esittämiä.

Jotta ymmärtää, mistä yhteisöradiossa todella on kyse, perinteinen kuva radiosta on käännettävä ylösalaisin, pohja päällimmäiseksi. Yhteisöradio tekee radioyleisöstä radiotuottajia.

Yhteisöradio on kuitenkin enemmän kuin vain viestintäväline. Se työskentelee ympäröivien yhteisöjen kehittämiseksi, huomioi ihmisten

huolenaiheet ja tarjoaa aina yhteiskunnallista hyötyä. "Yhteisradio on 90 prosenttia yhteisöä ja 10 prosenttia radiota", totesi yhteisöradioliikkeen pioneeri, vuonna 2014 menehtynyt Zane Ibrahim Bush Radiosta.

Harjoitukset

Studioharjoitukset

Yhteisöradioon tutustuminen alkaa radioaseman studiosta, jossa jokainen työpajaoppija kokeilee äänipöydän, mikserin, käyttöä.

Materiaali

<http://radiomattoli.com/index.php/Home/homeMain>

<https://www.umwamamafm.co.ug/>

<https://bushradio.wordpress.com/>

<https://www.bcbradio.co.uk/about/>

<https://www.antxetamedia.eus/>

<https://radiocorax.de/about-corax/projekte/>

<https://kronika.civilradio.hu/>

<https://nearfm.ie/>

<https://www.contrabanda.org/>

Kouluttaja näyttää eri puolilla maailmaa toimivien yhteisöradioiden verkkosivustoja. Oppijoilta kysytään: mikä maa, kenellä on mikrofoni?

Yleiskeskustelu

Millainen mielestäsi on oman maasi media – kuka puhuu mediassa? Ketkä ovat toimittajia? Keitä haastatellaan?

Jokaisella medialla on omat erityiset ilmaisumuotonsa. Tavoitteena on, että työpajaoppijat tutustuvat radiokieleen ja ymmärtävät radion kaksijakoisen luonteen massaviestintäväliseinä ja ilmaisuväliseinä.

Suuri osa yhteisöradion radio-ohjelmista on informatiivisia ja välittää jo olemassa olevaa materiaalia, kuten julkaistua musiikkia, mutta ei tuo tuohon materiaaliin mitään uutta, tai radio-ohjelmia, jotka olisi voitu tuottaa ja tuoda yleisölle muutenkin kuin radiossa.

Radiossa voidaan luoda myös uutta materiaalia hyödyntämällä radion erityisiä ilmaisumuotoja. Näitä radiofonisia mahdollisuuksia ei juurikaan hyödynnetä yhteisöradioissa. Dokumentteja ja radiokuunnelmia lähetetään harvoin, eivätkä ne sisälly yhteisöradion peruskoulutukseen.

Ääni-ilmaisu ja äänikerronta ovat kuitenkin hyvä tapa välittää sellaisia tunteita ja ajatuksia, joita on vaikea ilmaista muilla tavoin, ja siten ne voivat tarjota uusia itseilmaisun mahdollisuuksia haasteellisissa elämäntilanteissa oleville oppijoille.

Näe korvillasi - radio luo kuvia

Radio on sokea media, mutta se stimuloi mielikuvitusta niin, että heti kun radiosta kuuluu ääni, yrität nähdä ja rakentaa mielen silmin sen, mitä olet juuri kuullut: missä olet, kuka puhuu, mitä tapahtuu? Radio antaa mielikuvituksellesi vapaat siivet; radiossa voit vaikka tanssia balettia tai lentää kuuhun.

Radioon verrattuna visuaalista mediaa rajoittaa näyttö, joka rajaa valmiit kehykset kuuntelijan mielikuvitukselle.

Aina ei tarvitse ilmaista itseään sanoin. Äänen ja äänikuvien avulla voit herättää kuuntelijan mielessä sellaisia tunnetiloja, muistoja ja assosiaatioita, jotka voivat helpottaa muiden elämän ja kohtaloiden ymmärtämistä ja siten edistää ihmisten välistä myötäelämistä ja yhteistyötä yhteiskunnan hyödyksi.

Ehkä et ole ollut Ukrainassa, mutta varmasti sinäkin olet ollut huolissasi ja tuntenut tuskaa läheistesi puolesta. Herättämällä nuo jo olemassa olevat tunteet ja kokemukset kuuntelijan mielessä voit kertoa sodan järjettömyydestä paljon enemmän kuin mitä kylmä ajankohtaisohjelma pystyy.

Harjoituksia

Materiaali

Ääninäytteet

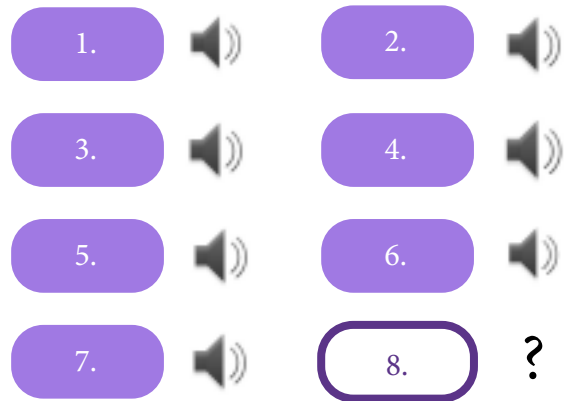
Voit pysäyttää tai uudelleen toistaa ääninäytteen siirtymällä toiselle sivulle

Oppijat kuuntelevat ääninäytteitä ja kertovat, mitä he näkevät.

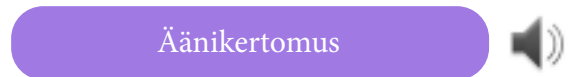
Oppijat tekevät lyhyen äänikävelyn radioaseman naapurustossa varusteenaan reportterinauhuri/ älypuhelin ja toiset oppijat kertovat äänitteiden pohjalta, mitä he näkevät.

Materiaali

Ääninäytteet

Oppijat rakentavat ääninäytteistä äänikertomuksen erään henkilön 40 sekunnin aamutoimista. Mikä ääni puuttuu?

Ongelma ääninäytteen kuuntelussa?

- lataa Adobe Acrobat Reader -ohjelma koneellesi
- aloita alusta ja hae uudelleen käsikirja sähköpostistasi/verkkosivulta
- napauta hiiren oikealla näppäimellä sähköpostin liitetiedostoa tai verkkosivun linkkiä
- valitse toiminto "tallenna linkki nimellä"
- avaa tallentamasi tiedosto ja kuuntele ääninäyte

Radio kuulostaa oikealta mutta se on epäaito puhetilanne ohjelmantekijän ja kuuntelijan välillä

Radiopuhe kuulostaa puhutulta kieleltä. Se on lähellä normaalia kahdenkeskistä, kasvokkain tapahtuvaa keskustelua. Kuitenkin radio on puhetta kasvottomalle kuuntelijalle ja sellaisena epäaito puhetilanne. Radiopuhuja ei voi tietää onko viesti ymmärretty ja tehdä mahdollisia korjauksia, koska kuuntelijalta ei tule suoraa reaktiota tai palautetta, kuten: “En ymmärtänyt”, “Tämä on mielenkiintoista, kerro lisää”, “Se on hölynpölyä”... ei taputuksia, ei naurua, ei vislauksia.

Mikäli mahdollista, ainakin vielä harjoitteluvaiheessa, ohjelmantekijän kannattaa antaa radio-ohjelma ystävälle tai kollegalle etukäteen kuunneltavaksi, muistaen, että kritiikkiä ei pidä ottaa henkilökohtaisena arvosteluna, vaan se liittyy yksinomaan radio-ohjelmaan.

Harjoituksia

Materiaali

Radioaseman ohjelmista leikatut ääninäytteet

Oppijat kuuntelevat ääninäytteitä ja käyttävät kortteja (esim. emojisymbolit) ilmaisemaan palautetta juuri kuulemastaan.

Radio on yksisuuntainen media kuuntelijalle

Radio-ohjelmat tulevat yhtenä ketjuna kuuntelijalle, joka toisin kuin sanomalehtä tai podcastin sisällön kuvausta lukiessaan, ei voi palata taaksepäin ohjelmassa tarkistamaan jotain epäselvää tai unohtamaansa.

Radiossa ei myöskään ole otsikoita kuten kirjoitetussa mediassa, vaan kuuntelijan on itse päätettävä, mikä ohjelmavirrassa on tärkeää.

Ohjelmantekijän tehtävänä on ohjata radionkuuntelijaa eteenpäin, kertoa mistä aloitimme ja minne olemme menossa, toistaa ja toistaa asioita vielä kerran, jotta kuuntelija pysyy oikealla raiteella.

Sen sijaan, että sanot "Mitä mieltä olet ilmastonmuutoksesta", sano "Mitä mieltä sinä ___ (sano haastateltavan koko nimi) olet ilmastonmuutoksesta, mitä meidän pitäisi sille tehdä?", vaikka olisit keskustellut haastateltavan kanssa muutama minuutti sitten.

Tämä ei ole normaali tapamme puhua, ja se voi joskus ohjelmantekijästä tuntua tarpeettomalta vaivannäöltä. Näin asianlaita ei kuitenkaan ole kuuntelijalle, joka on riippuvainen yksinomaan kuulemastaan eikä pysty tarkasti muistamaan radio-ohjelmaa pitkälle taaksepäin.

Harjoituksia

Materiaali

Aseman radio-ohjelmista leikatut ääninäytteet

Työpajaoppijat ovat kanavasurffaajia ja kuuntelevat radio-ohjelmista satunnaisesti leikattuja ääninäytteitä, ja kertovat kuuntelukokemuksistaan: kuka puhuu, mistä radio-ohjelmassa on kyse, miten ohjelmantekijä edesauttoi meitä pysymään oikealla raiteella?

Radiohaastattelu on ennakolta kuuntelijaa varten suunniteltu ja harjoiteltu

Pienikin on kaunista

Yhteisöradiossa haastattelu on hyvin suosittu ohjelmamuoto joko itsenäisenä radio-ohjelmana tai osana toista radio-ohjelmaa. Radiohaastattelun tekemisen alkuvaiheessa on kuitenkin usein kompastuskiviä, joista suurin osa johtuu siitä, että monille ihmisille valtavirran radiosta on tullut yleinen mallikuva radiolähetyksille.

Toisin kuin valtamediassa, yhteisöradiossa ohjelmantekijöitä kannustetaan tuomaan radioaalloille ihmisiä, joiden ääni on harvoin julkisesti kuultavissa, antamaan heidän kertoa mielipiteensä ja ilmaista tunteensa. Haastateltavien ei tarvitse olla kuninkaita tai muita erittäin tärkeitä henkilöitä. Ohjelmantekijät voivat vapaasti esittää kriittisiä kysymyksiään pelkäämättä, että mainostajat lähtevät pois tai että poliitikot suuttuvat. Hyvin pieniä kohderyhmiä kiinnostavat aiheet eivät ole vain sallittuja, vaan myös haluttuja yhteisöradiossa.

Haastattelija on radio-ohjaaja

Hyvin tehty haastattelu kuulostaa välittömältä keskustelulta, mutta se on enakkosuunnittelun, harjoittelun ja hyvin tehdyn työn tulos. Radiohaastattelun tekeminen ei vaadi puhetaitojen erityislahjakkuutta. Jokainen oppii tekemään radiohaastattelun.

Kuten elokuvaohjaaja, haastattelija on ohjaaja, joka valitsee ja päättää aiheesta ja sen näkökulmasta. Samasta aiheesta voi tehdä hyvin erilaisia radiohaastatteluja, joista jokainen on teos, haastattelijan oma henkilökohtainen luomus.

Haastattelija päättää siitä, mitä materiaalia valmiiseen ohjelmaan sisältyy ja minkälaiseen järjestykseen haastattelun eri osat sijoitetaan. Voit laittaa haastateltavan viimeisen lauseen aloittamaan koko ohjelman, jos se esimerkiksi on omiaan pysäyttämään kuuntelijat ja saa meidät jatkamaan radion kuuntelua. Voit myös vapaasti leikata haastattelumateriaalia niin paljon kuin haluat, kunhan muistat olla muuttamatta haastateltavan sanoja ja ajatuksia.

Haastattelija on radio-ohjaaja kolmella tavalla:

1. huolehtimalla siitä, että haastateltava tuntee olonsa turvalliseksi ja mukavaksi - osoita kiinnostuksesi!
2. huolehtimalla siitä, että haastattelun tarkoitus ja sisältö ovat selvät - seuraa ”punaista lankaa”!
3. huolehtimalla näkymättömästä kuuntelijasta – esitä kysymyksiä kuuntelijan puolesta!

Päätä kuitenkin ensin, haluatko tehdä asiantuntijahaastattelun, mielipidehaastattelun vai henkilöhaastattelun.

Ja muista lähdekritiikki. Älä sano ”luin jostain”, vaan kerro avoimesti lähteesi, kuuntelija haluaa tietää sen.

Demonstraatio

Yhteisöradiokouluttaja ja kohderyhmäkouluttaja näyttävät yhdessä, miten haastattelu suunnitellaan ja toteutetaan. Tämä sisältää esihaastattelun ja erilaisia haastattelumenetelmiä, joita ovat verbaalinen eli kyselytekniikka ja ei-verbaalinen eli eleet, ilmeet ja äänensävy. Lopullinen haastattelu äänitetään ja kuunnellaan.

Työpajaoppijat saavat mielensä mukaan kommentoida ja esittää kysymyksiä demonstraation aikana ja sen jälkeen. Jos mahdollista, jotkut oppijoista esittävät haastattelijan, haastateltavan tai kuuntelijan rooleja, ja osallistuvat esitykseen välihuomautuksin, kuten esimerkiksi "ei, ei noin, koska...", "tuo käy päinsä, mutta...", "kyllä, juuri noin" jne.

On myös tärkeää kysyä oppijoilta heidän aiemmista kokemuksistaan haastattelijana tai haastateltavana.

Demonstraatio

Kouluttaja esittää oikean tavan käsitellä mikrofonia.

Harjoituksia

Oppijat haastattelevat toisiaan sovitusta aiheista ja harjoittelevat mikrofonin käyttöä. Harjoitushaastattelut (enintään kaksi minuuttia) äänitetään ja kuunnellaan yhdessä.

Esteetön radio neuromoninaiselle yhteisölle

Kirjoittanut Nordplus -projektin testaustyöpajan palautteena ja yhteisöradiokouluttajille opastukseksi Make Muuri

Ennen radiotuotannon alkua

Varmistetaan, että tilaan pääsee apuvälineen avulla liikkuva ihminen, WC-tilat ovat tarpeeksi suuria ja muu liikkumiseen liikkuvat esteet on poistettu tai kierrettävissä. Lisäksi tiloista pitää olla mahdollista siirtyä hiljaiseen tilaan lepäämään. Tilan esteettömyystiedot tulisi olla julkisia tai niistä on hyvä kertoa paikalle tulijoille etukäteen.

Koulutus

Tehtävät voi lähettää osallistujille etukäteen. Joillekin voi olla hankala osallistua, jos ei tiedä, mitä on odotettavissa ja millaista osallistumista vaaditaan. Ryhmätöistä ja niiden sisällöistä on hyvä varoittaa viimeistään tapaamisen aluksi. Osallistujien tulee saada jättää jokin tehtävänosa väliin. On hyvä luoda ilmapiiri, jossa mikään ei ole pakko.

Opetuksessa tulee selittää termit, vaikka ne olisivat ”itsestään selviä”. Hyvä tekniikka on jättää omaan puheeseen taukoja, jolloin osallistujille jää aikaa ajatella ja kerätä rohkeutta ilmaista hämmennyksensä.

Neurodiversiteetti ja kehonkieli haastattelussa

Monille neurokirjolaisille (esim. autismi, ADHD, Touretten syndrooma ja oppimisen häiriöt) kehonkieli on erilaista kuin neurotyypillisillä ihmisillä eli heillä, jotka eivät ole neurokirjolla. Neurotyypillisille katsekontakti, kehon kääntäminen toista kohti ja tarkka äänensävyyn hallinta ovat tärkeitä osia hyvän suhteen muodostamiselle mutta joillekin neurokirjolaisille nämä ovat monesti vaikeita ja jopa turhia asioita.

Ilmeet ja eleet ovat tärkeitä mutta monille neurokirjolaisille kasvojen hallinta on kuluttavaa tai jopa mahdotonta. Autistiselle ihmiselle selän kääntäminen haastattelijalle voi olla kohtelias ele. Se osoittaa hänen kokevan haastattelun niin tärkeäksi, että hän on valmis jatkamaan puhumista silloinkin, kun tilanne tuntuu ylivoimaiselta. Hän yrittää tehdä tilasta helpomman ja vähemmän ärsykkeisen välttämällä katsekontaktia tai kääntämällä selkensä haastateltavalle ja keskittymällä haastattelun sisältöön.

Miten varmistettaisiin se, ettei haastateltava tulkitse autistisen haastattelijan normaalia kehonkieltä epäkohteliaana?

Katsekontakti on monille kohteliasta, toisille pelottavaa. Tässä kannattaa huomioida yksilö ja yrittää havaita hänen henkilökohtainen halukkuutensa katsekontaktiin.

Sanavalinnat

Tärkeintä on keskittyä jokaisen omiin vahvuuksiin ja antaa esimerkkejä siitä, mikä on kohteliasta ja odotettua tuotannossa. Sanavalinnoilla on paljon väliä tässä asiassa. Jos sanotaan, että ”katsekontakti on kohteliasta”, samalla ilmaistaan, että poispäin katsominen on epäkohteliasta.

Miksei sanottaisi näin: ”Katsekontaktiin kannattaa kiinnittää huomiota. Toiset pitävät intensiivistä katsekontaktia hyvänä ominaisuutena haastattelussa, toiset mieluummin välttävät haastattelussa katsekontaktia”.

Sen sijaan, että puhutaan ”hyvästä nonverbaalisesta kommunikaatiosta” yleisesti, voidaan kertoa esimerkkejä hyvästä nonverbaalisesta kommunikaatiosta kuitenkin olettamatta, että nämä esimerkit ovat ainoita tai parhaita tapoja olla kohtelias.

Omat vahvuudet ja heikkoudet

Millaisilla keinoilla voidaan ilmaista kiinnostusta aiheeseen ja miten korostetaan niitä keinoja, joihin henkilö itse oikeasti pystyy? Jos henkilöllä ei ole samanlainen kehonkieli kuin neurotyypillisellä, voidaan yrittää keskittyä äänensävyyn. Jos on hankalaa katsoa silmiin, keskitytään esimerkiksi kehonkieleen. Tuetaan jokaisen yksilöllistä kehitystä.

Isomman koulutusryhmän kanssa voidaan antaa esimerkkejä. Jokaista tulee rohkaista miettimään omia vahvuuksia ja heikkouksia. Voidaan myös harjoitella tunnistamaan toisten tarpeita.

Miten huomaat, kiinnostaako haastateltavaa katsoa silmiin vai ei? Mistä tietää, mihin hän reagoi hyvin? Onko hänen mielestään äänensävyyn huomioiminen tärkeää?

Radion peruselementit

Radio-ohjelman peruselementtejä ovat puhe, ympäristön äänet, musiikki, mutta myös hiljaisuus ja perinteinen gongin ääni, jotka voivat ilmaista siirtymistä seuraavaan ohjelmaosuuteen. Puhe voi olla ohjelmantekijän puhetta, haastattelua tai studiovieraiden paneelikeskustelua.

Kouluttaja esittelee Kaljupäät -kortit ja selittää niiden merkitykset. Kaljupäät -ääninäytteet kuunnellaan.

Kaljupäät-äänikertomus

Harjoituksia

Materiaali

Kaljupäät -kortit eri ohjelmaelementeistä

-> [katso liitteet: Kaljupäät-yhteiskuva](#)

Kaljupäät -ääninäytteet

Kaljupäät -äänikertomus siitä, kuinka poliisiauton hälytysajo ja koirat pilaavat haastattelun tekemisen

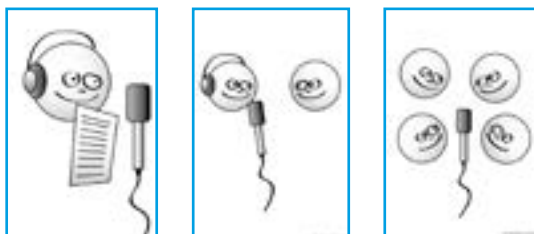
Työpajaoppijat kuuntelevat Kaljupäät -äänikertomuksen ja heiltä kysytään: mitä erilaisia ympäristön ääniä kuulet ääninäytteessä?

Materiaali

Kaljupäät -kortit, aseman radio-ohjelmista leikatut ääninäytteet

Oppijat kuuntelevat radio-ohjelmien ääninäytteitä ja asettavat Kaljupäät -kortit peräkkäin pöydälle kuultujen ohjelmaelementtien mukaisessa järjestyksessä.

[Leikkaa oma korttipakkasi -> katso liitteet: Kaljupäät-kortit](#)

Juonnoilla liimataan tarina kokoon

Radio-ohjelma rakennetaan useista eri ohjelmaosuuksista. Kirjoitetut juonnot liimaavat radio-ohjelman eri osuudet yhteen.

Juonnolla on kolme kuuntelijaan kohdistuvaa tehtävää: sen on oltava kiinnostava, toimittava suuntaviittana ja tarjottava tietoa.

Ohjelmantekijä on kuuntelijan matkaopas, joka esittelee radio-ohjelman eri ohjelmaosuudet ja kertoo myös kanavasurfaajille mistä on kyse, kuka puhuu ja mitä tapahtuu seuraavaksi, ts., pysäyttää kuuntelijan ja innostaa häntä jatkamaan kuuntelua.

Radiolle kirjoittaminen

Radiokieli on elävää puhuttua kieltä. Siksi juonnon käsikirjoitus tulee puhua, ei lukea ääneen, jos mahdollista.

Kirjoita asiat selkeästi ja sellaisessa järjestyksessä, että kuuntelijan on helppo ne ymmärtää. Ajattele, miltä vitsi kuulostaa, jos kerrot sen väärässä järjestyksessä?

Kirjoita lyhyitä lauseita ja ilmauksia. Sano se yksinkertaisesti. Vähemmän on enemmän.

Harjoituksia

Materiaali

Ääninäytteet: aseman radio-ohjelmista leikattuja ohjelmaosuuksia ja samoista radio-ohjelmista leikattuja juontoja.

Työpajaoppijat kuuntelevat ääninäytteitä ja yrittävät löytää toistensa kanssa yhteenkuuluvat juonnot ja ohjelmaosuudet.

Oppijat kirjoittavat ja esittävät omia juontoja, jotka liitetään radio-ohjelmista leikattuihin ohjelmaosuuksiin.

Äänikuvista äänikerrontaan

Työpajan päätteeksi käsitellään radion äänikerrontaa ja radion kykyä ilmaista tunteita, mutta myös vaikuttaa niihin. Tavoitteena on tukea työpajaoppijoiden ensimmäisiä askelia kohti yhteisöllistä dokumenttiohjelmaa. Alussa tämä voi olla hieman vaikea alue oppijoille, jotka tuntevat paremmin kaupalliselle formaattiradiolle tunnusomaisen ”yksi puhuva pää äänieristetyssä studiossa” -ääninäyttämön. Siksi lähestymistapa on tässä enemmän kuuntelemalla oppimista, ts. harjoituksia painottavaa.

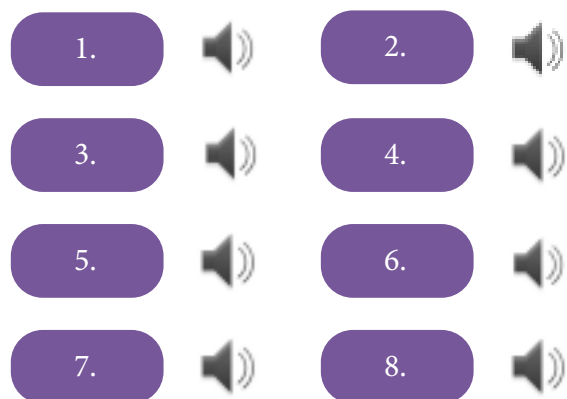
Äänet voivat kertoa tarinan aivan kuten sanat. Usein äänet voivat kertoa vielä enemmän, tarinoita asioista, jotka on vaiennettu tai jotka ovat liian tuskallisia ilmaistaaviksi tai mahdottomia vastaanottaa sanoin.

Realistisia ääniä käyttämällä ja yhdistelemällä voidaan tuoda radio-ohjelmaan jotakin sellaista, mikä ei vain toista tai lavasta jo sanottua, vaan jolla on oma erityinen merkityksensä puheen rinnalla.

Harjoituksia

Materiaali

Ääninäytteet

Työpajaoppijoilta kysytään, mitä ääninäytteitä he käyttäisivät alla olevien asioiden ilmaisemiseksi? Millaisia ovat ääninäytteiden äänentasot, ovatko äänet voimakkaita, vaimeita, jne.?

Pelko	Ahdistus	Yksinäisyys
Suru	Ärsyttävä	Riita
Ilo	Rauhaisa	

Materiaali

Sarajevon sala-ampuja -podcast, suomenkielinen versio Stephen Schwartzin ohjelmasta Sniper

<https://areena.yle.fi/podcastit/1-2759432>

Johdatus podcastiin

Sniper on vuonna 2013 menehtyneen amerikkalais-tanskalainen dokumentaristi Stephen Schwartzin ohjelma. Ohjelman päähenkilöitä ovat Sarajevosta paennut muusikko, Sarajevon tarkka-ampujat ja heidän uhrinsa. Dokumentin suomenkielinen versio Sarajevon sala-ampuja on Hannu Kariston ja Rami Lindholmin toteuttama.

Sarajevon Sala-ampujan äänimaailmaa on luonnehdittu vastakkaisten voimien kamppailuksi. Nuo voimat kuullaan dokumentissa realistisina ääminä ja ne kertovat omalla tavallaan sen, mitä ohjelmantekijä haluaa sanoa. Vastakkain ovat linnunlaulu ja laukaukset, menneisyys ja nykyisyys, inhimillisuus ja julmuus, suvaitsevaisuus ja suvaitsemattomuus, rauha ja sota. (Hannu Karisto, Airi Leppänen 1997)

Harjoituksia

Työpajaoppijat jaetaan pieniin ryhmiin, joille kaikille annetaan oma podcastin kuunteluun liittyvä tehtävä.

Oppijoilta kysytään: kuka puhuu, mitä hän sanoo, mitä realistisia äämiä löydät podcastista, mitkä niistä ovat toisilleen vastakkaisia?

VIITTEET

Hannu Karisto, Airi Leppänen: Todellisia tarinoita – Riodokumentin tekeminen, tekijät ja Oy Edita Ab 1997

Todellisia tarinoita: Sarajevon sala-ampuja, podcast, Yle Areena 15.04.2015

© 2022

Riitta Haapakoski
Seppo Hurme, audio
Päivi Pätsi, kuvitus

Radio Nordplus - train the trainers without borders -projektia on tukenut
Nordplus Aikuiskoulutus -ohjelma

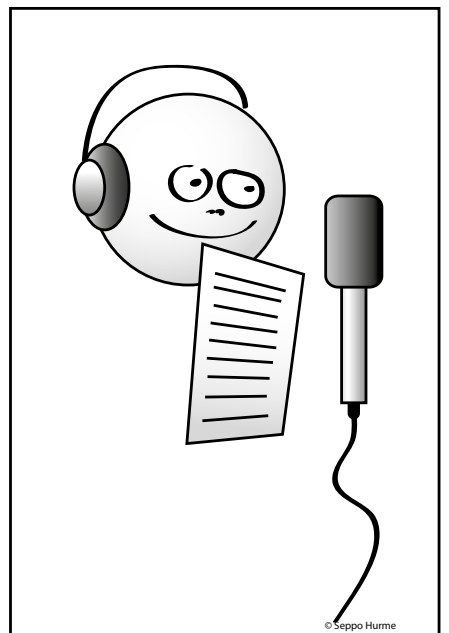
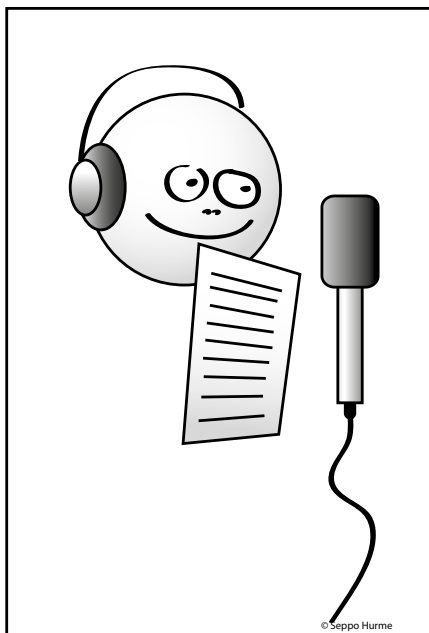
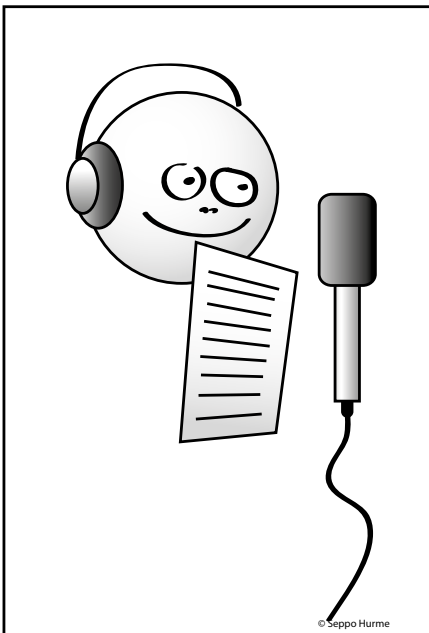
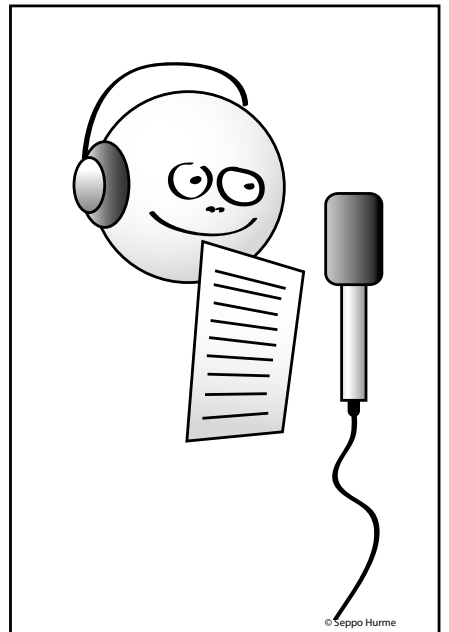
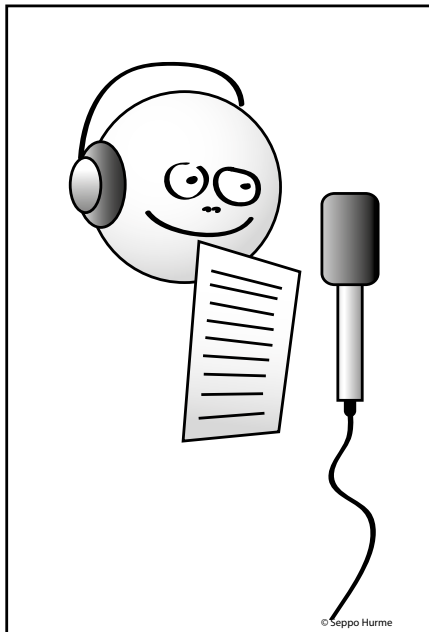
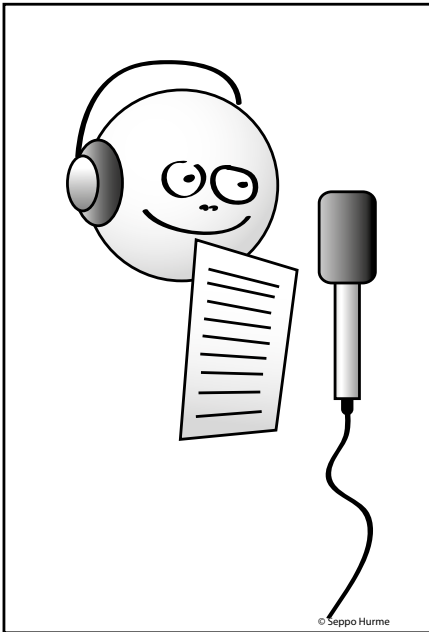
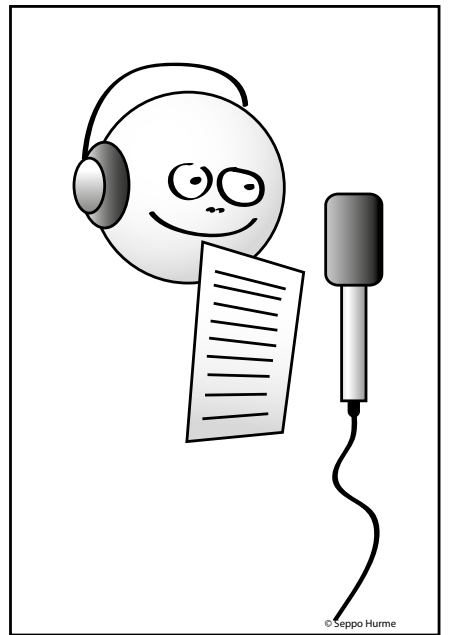
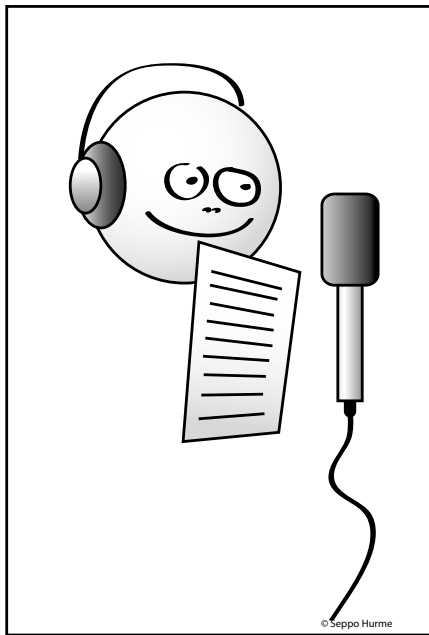
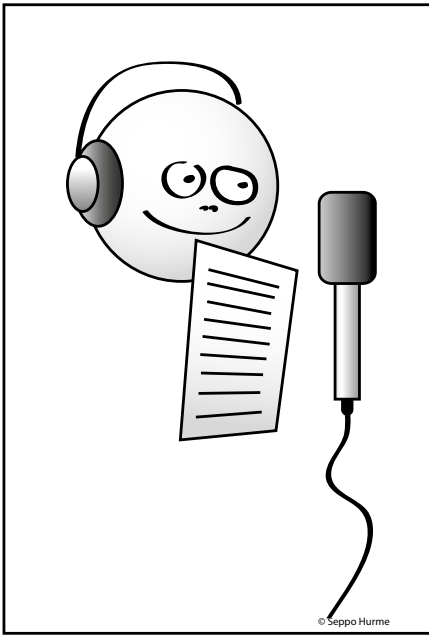

Nordplus

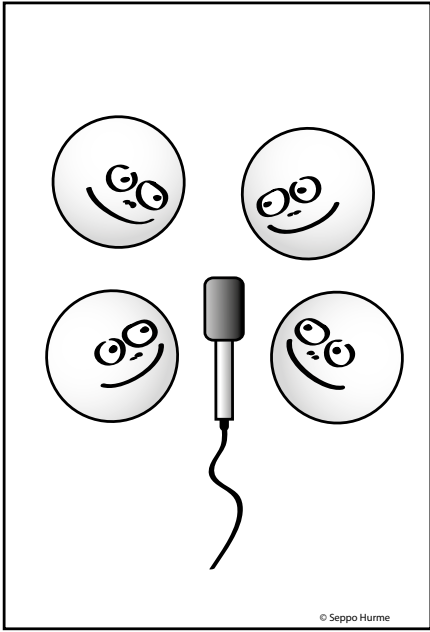

Liitteet: Kaljupäät-yhteiskuva, Kaljupäät-kortit

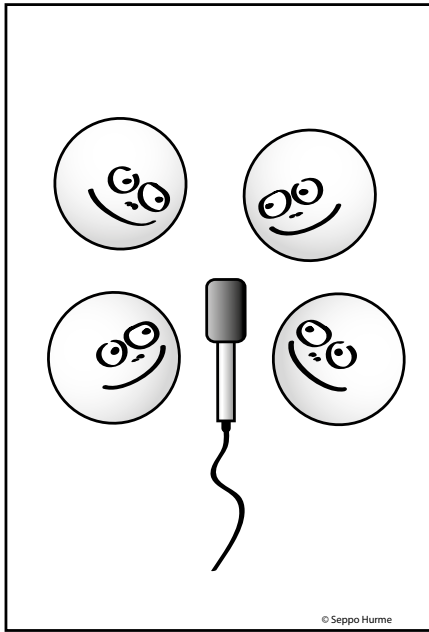

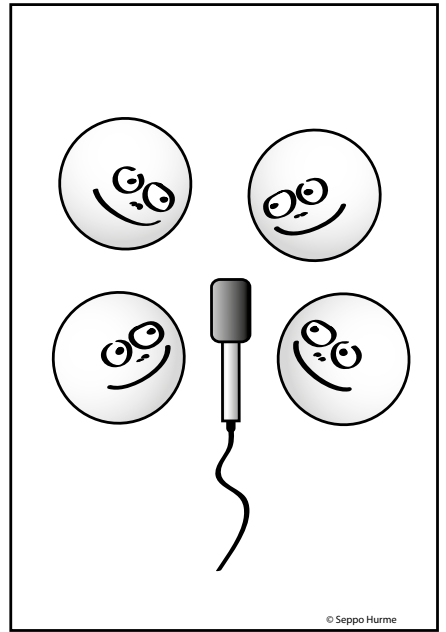

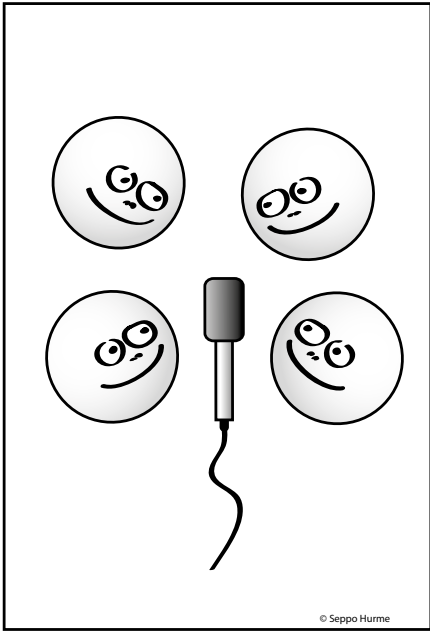
© Seppo Hurme

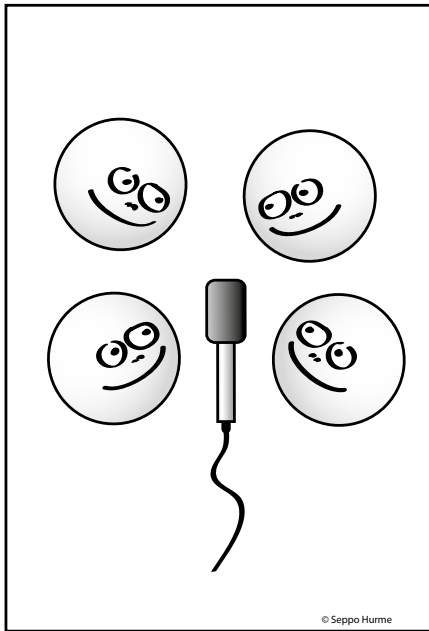
© Seppo Hurme

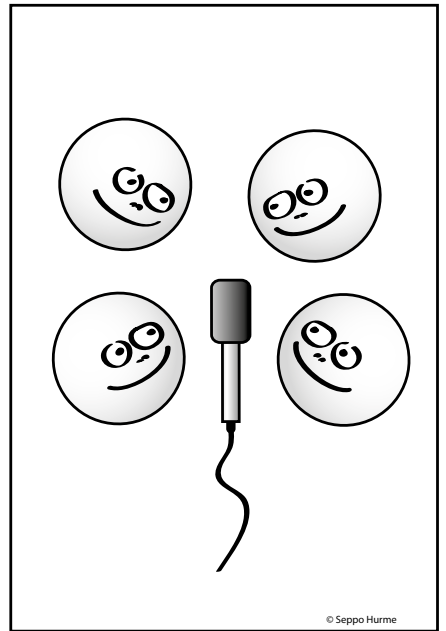
© Seppo Hurme

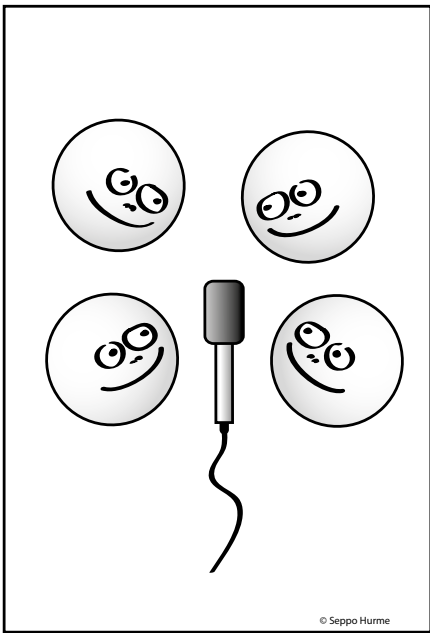
© Seppo Hurme

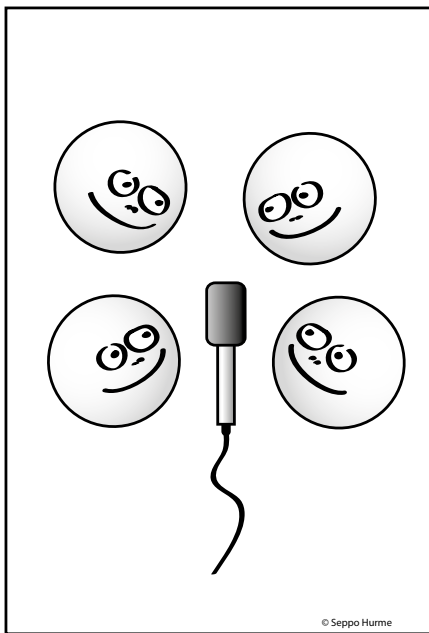
© Seppo Hurme

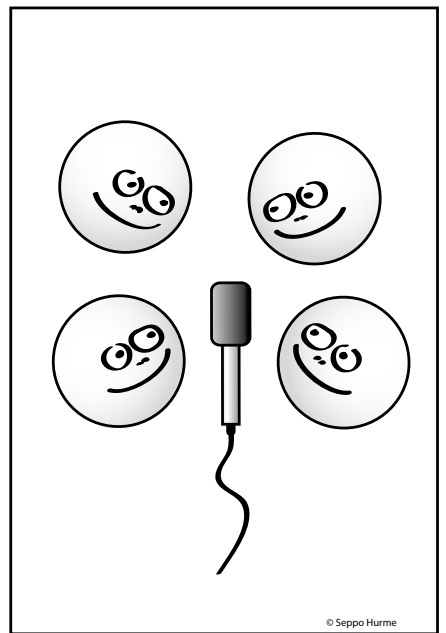
© Seppo Hurme

© Seppo Hurme

© Seppo Hurme

© Seppo Hurme

